

***Coronilla Rhizobium*-törzsek fungicidérzékenysége**

BIRÓ BORBÁLA¹, JAKAB JUDIT², MÁTÉ ANDRÁS³, és KECSKÉS MIHÁLY¹

¹MTA Talajtani és Agrokémiai Kutató Intézete, Budapest,

²BIOGAL Gyógyszergyár, Debrecen és ³Agrártudományi Egyetem, Gödöllő

A *Coronilla varia* L. (tarka koronafürt) évelő, pillangós virágú takarmánynövény, mely a lucernát nem termő talajtípusokon is megterem, és nyersfehérje- és nyersrosttartalma a lucernáéval azonos [5]. Egy értékkel alacsonyabb pH-viszonyokkal is megelégszik, mint a lucerna, kiválóan szárazságtűrő, fagy- és télálló növény. Fiatalkori fejlődése a lucernáénál lassúbb ugyan, de takarmányként — azzal ellentétben — nem okoz felfúvódást. Kiváló magtermő, a lucernára kedvezőtlen időjárásban is jól köt magot.

DUDECK [3] megállapítása szerint azokban a talajokban, amelyekben *Coronillát* sohasem termesztettek, természetes állapotban igen ritka a *Coronilla Rhizobiumok* előfordulása, tehát oltással kell azokat a magra vinni. Ha az oltás nem történt meg, akkor a koronafürt-csíránövények klorotikusak voltak, és a gyökéren gumókat nem lehetett találni.

Hazai viszonylatban a *Coronilla Rhizobiumok* előfordulása távolról sem kielégítő, ezért a koronafürt eredményes termesztéséhez szükséges a vetőmagvak oltása.

Ilyen megfontolásból kezdtünk kísérleteket a *Coronilla Rhizobium* szimbiózis tanulmányozása és *Coronilla-Rhizobium*-oltóanyag előállítására céljából.

A *Coronilla*-fajok, köztük a *Coronilla varia* és kultivárjai, a lucernánál ellenállóbbak a kártevőkkel és a kórokozókkal szemben. Ezt számos közlemény hangsúlyozza [2, 12, 13]. Mivel GRAHAM és ZIEDERS [4] a *Fusarium* sp. előfordulását jelezte koronafürtön (tehát ezek szerint a *Fusarium*-gombák potenciális kórokozóként jöhetnek számításba), ezért kísérleteinkben elvégeztük nemcsak a *Coronilla-Rhizobiumok*, hanem 15 *Fusarium*-faj fungicidérzékenységi vizsgálatát is. Igaz ugyan, hogy GRAHAM és ZIEDERS szerint a gombák jelenléte nem volt kapcsolatos betegesszimpómákkal, de COLE és MCKEE [1] kimutatták, hogy a *Fusarium roseum* a koronafürtmagvakon raktározási veszteséget okoz. A rothadást különböző fungicid-

kezelésekkel (Captan, Thiuram, Maneb) igyekeztek megakadályozni, de valamennyi kezelésben ki tudták mutatni a *Fusarium roseum* jelenlétét.

A fungicidok fejtik ki a xenogén anyagok, nevezetesen a peszticidok közül a legerősebb gátló hatást, az ún. „non-target” (nem célzott, nem pusztítandó) talaj-mikroorganizmusokra [8]. Mivel a mezőgazdaságban a fungicid-magkezelés általánosan elterjedt, és hüvelyes növények esetében erre a fungicidrétegre kerül a *Rhizobium*-oltóanyag, ezért célszerű tudni azt, hogy milyen fungicid-magkezelést lehet alkalmazni a magra mesterségesen vitt, vagy esetleg vetés után a talajból rákerült rhizobiumok károsodása nélkül, hogy ugyanakkor a már említett, potenciális kórokozóként számításba vehető fuzariumok még megfelelő mértékű pusztulása következzen be.

Az említett indokok alapján ezért 8-féle fungiciddel kezeltük a *Coronilla varia*-magvakat, hogy a gyakorlatban alkalmazott dózisok hatását megállapítsuk a vizsgált *Coronilla-Rhizobium*- és *Fusarium*-törzsekre.

1. táblázat

A fungicidérzékenységre vizsgált *Rhizobium*-törzsek

Törzsek származási helye és jelzése		Műtrágya-kezelés	Gazdanövény és talajtípus
Szajla	Sza ₁		3 éves <i>Coronilla varia</i> telepítés, csernozjom barna erdőtalaj
	Sza ₂		
	Sza ₃		
Gödöllő	G ₁		vadonélő <i>Coronilla varia</i> , meszes barna erdőtalaj
Kompolt	K ₂₅	N ₁ P ₁	2 éves <i>Coronilla varia</i> telepítés, csernozjom barna erdőtalaj
	K ₅₈	N ₃ P ₃	
	K ₅₉	N ₂ P ₀	
	K ₈₉	N ₁ P ₂	
	K ₉₃	N ₁ P ₁	
	K ₉₆	N ₄ P ₄	2 éves <i>Coronilla varia</i> telepítés, gyengén humuszos homok
	K ₁₁₁	N ₃ P ₄	
	K ₃₆	N ₂ P ₃	
	K ₇₂	N ₂ P ₃	
	K ₇₄	N ₀ P ₂	
	K ₆₃	N ₀ P ₀	

Kezelések:

N₁ = 45 kg/ha N-hatóanyag
 N₂ = 90 kg/ha N-hatóanyag
 N₃ = 135 kg/ha N-hatóanyag
 N₄ = 180 kg/ha N-hatóanyag

P₁ = 120 kg/ha P-hatóanyag
 P₂ = 240 kg/ha P-hatóanyag
 P₃ = 360 kg/ha P-hatóanyag
 P₄ = 480 kg/ha P-hatóanyag

Anyag és módszer

Kísérleteink megkezdéséhez *Coronilla-Rhizobium*-törzseket izoláltunk Kompolton, Szajlán, Gödöllőn és más helyeken, különböző agrotechnikai feltételek között termesztett és vadon élő *Coronilla*-növények gyökérgumójából.

Közel 200 izolátumból tisztítás és szelektálás után 31 törzs tiszta tenyészetét tartottuk fenn további vizsgálatok céljára. A 31 törzs közül a gumókötés hatásossága és a N-kötés mértéke szerint 15 törzset választottunk ki fungicidérzékenységi vizsgálatokra. Ezek adatait az 1. táblázat tartalmazza.

Az izolált 15 törzs 24 órás rázatott kultúráinak 0,1 ml-es mennyiségeit YMA agar (élesztőkivonat-mannit agar: K_2PO_4 : 0,2 g; $MgSO_4 \times 7H_2O$: 0,2 g; NaCl: 0,1 g; mannit: 10 g; élesztőkivonat: 0,4 g; agar: 15 g; deszt. víz: 1000 ml; pH=7) felületre vittük, majd steril üvegbottal szétkentük. Erre helyeztük rá a mezőgazdasági gyakorlatban alkalmazott fungicid-dózisokkal [7] megfelelően csávázott *Coronilla varia*-magvakat.

A dózis Phygon esetében 1,2 g/kg, Cuprox, Fundazol, Thiuram, Captan, Spergon, Germisan és Falisan esetében pedig 2 g/kg mag volt. A felhasznált fungicidek pontos adatait a 2. táblázat tartalmazza.

2. táblázat

A fungicidérzékenységi vizsgálatokban tesztelt fungicidek

Fungicidcsoportok és laboratóriumi jelzésük	Gyári elnevezés	Kémiai elnevezés és az aktív hatóanyag súly-%-a
Rézvegyületek (szervetlen)	Co	Cuprox Réz-oxiklorid, 50% Cu
Karbamát (szerves)	T	Thiuram 85% Tetra-metil-tiuram-diszulfid
Ftálimid (szerves)	C	Captan 50% N-triklór-metilto-4-ciklohexén-1,2-dikarbomixid
Heterociklikus (szerves)	Fu	Fundazol 1-butylkarbamoil-benzimidazol-2-metilkarbamát, 50%
Klórkinonok (szerves)	Py Sp	Phygon Spergon 50% 2,3-diklór-1,4-naftokinon 96% 2,3,5,6-tetraklór-1,4-benzokinon
Higanyvegyületek (szerves)	G Fa	Germisan Falisan 3% Hg-tartalmú Fenil-merkuri-pirokatekhin 2,5% Hg-tartalmú Fenilmerkuri-pirokatekhin

A kezelt magok ráhelyezése után a *Rhizobium*-törzsekkel lekent lemezeket 28 °C-on 24 óráig inkubáltuk, majd kiértékeljük. A vizsgálatot nyolcszoros ismétlésben végeztük. Erre azért volt szükség, mert nagy szórást tapasztaltunk a fungicideknek egy-egy törzsre gyakorolt gátlását illetően, mivel a magvak és az agarlemez érintkezési felülete esetenként nagy eltéréseket mutatott a magvak igen változó nagysága miatt.

A korábbiakban vázolt indokok alapján a *Fusarium*-génusz 15 fajának (3. táblázat) is vizsgáltuk a fungicidérzékenységet a *Rhizobium*ok érzékenységgel való összehasonlítás céljából. A vizsgálatokhoz a *Fusarium*ok számára kedvező Czapek-Dox táptalajt alkalmaztuk ($NaNO_3$: 3 g; KH_2PO_4 : 1 g; KCl: 0,5 g; $MgSO_4 \times 7H_2O$: 0,01 g; szacharóz: 30 g; deszt. víz: 1000 ml; pH=7). Az eredményeket 48 órás inkubáció után jegyeztük fel.

Kioltási zónákként a magvak alakjából következően ellipszis alakot kaptunk, amelynek területi adatait matematikai-statisztikai módszerekkel (Bartlett-próba, Cochran-próba, t-próba [11]) értékeltük.

3. táblázat
A fungicidérzékenységre vizsgált *Fusarium*-törzsek

Fajnév	Törzsjelzés	Eredet
<i>F. avenaceum</i>	22— 2	Lucernagyökér
<i>F. semitectum</i>	22— 24	Lucernagyökér
<i>F. sporotrichioides</i>	22— 26	Lucernagyökér
<i>F. tricinctum</i>	22— 27	Lucernagyökér
<i>F. oxysporum</i>	22— 32	Lucernagyökér
<i>F. solani</i>	22— 42	Lucernagyökér
<i>F. acuminatum</i>	22— 8	Búzagyökér
<i>F. equiseti</i>	22— 36	Búzaszár
<i>F. heterosporum</i>	22—115	Búzalevél
<i>F. poae</i>	22—205	Búzalevél
<i>F. moliniforme</i>	22— 83	Búzaszárító
<i>F. culmorum</i>	22— 11	Búzamag
<i>F. graminearum</i>	22— 39	Búzamag
<i>F. sambucinum</i>	22—125	Búzamag
<i>F. lateritum</i>	22—222	Nyárfaág

Eredmények, következtetések

Mind a *Rhizobium*-, mind a *Fusarium*-törzscsoport esetében a legnagyobb gátló hatást a két Hg-tartalmú szer, a Germisan és a Falisan fejtette ki (4. táblázat). Ez egyezik KECSEKÉS [7] megállapításával, aki szintén a Hg-tartalmú szerves fungicidek (vizsgálataiban a Ceresan és a Panogen) markánsan szembeszökő gátlását állapította meg.

4. táblázat
A *Rhizobium*- (A) és *Fusarium*-törzsek (B) fungicidérzékenysége
(Összhatás táblázat)

	Sp	C	Fu	Co	T	Fa	G	Py
	A							
X	27,09	31,50	22,15	23,59	45,74	49,55	60,72	23,72
s	10,92	9,14	9,57	6,14	32,03	32,46	64,68	19,27
v	40,30	29,01	43,21	26,01	70,02	65,51	106,59	81,24
	B							
X	41,17	142,65	255,16	42,99	588,40	603,08	686,00	344,09
s	40,92	69,14	150,72	38,76	487,30	187,61	201,76	175,16
v	99,59	50,20	59,07	90,16	82,81	31,11	29,41	50,91

Mindkét mikrobacsoportra nézve viszonylag erős gátlást kaptunk még a Thiuram magcsávázószer alkalmazásakor is. Hatását összehasonlítva a már említett két legerősebb fungiciddel, a Falisannal és a Germisannal, a *Fusarium*ok esetében egyetlen törzsnél sem lehetett

szignifikáns különbséget megállapítani. A vizsgált *Rhizobium*ok közül is csak néhány törzs teszteléskor bizonyult gyengébb hatásúnak.

*Rhizobium*okat tekintve az előző csoportnál gyengébb gátló hatású fungicid a Spergon, a Phygon, a Fundazol és a Cuprox volt. Kevésbé gátló hatásúnak találta a Spergont McNew és HOFER [6, 9, 10] borsó, lucerna, szarvaskerep és lóhere rhizobiumaival kapcsolatosan is.

A Phygonnak és a Fundazolnak, amellet, hogy a *Rhizobium*okra a legkevésbé hatnak, a *Fusarium*okra nézve még viszonylag elég erős gátló hatásuk van. Laboratóriumi vizsgálatok alapján tehát úgy tűnik, hogy oltással egybekötött *Coronilla*-magcsávázásra elsősorban ennek a két szernek az alkalmazása a célszerű. Meg kell azonban jegyezni, hogy ezt az eredményt az üvegházi, szabadföldi vizsgálatok — a gyakorlati tapasztalatok — nagy mértékben módosítják.

A *Fusarium*ok és a *Rhizobium*ok átlagos fungicidérzékenységét összehasonlítva megállapítható, hogy fungicidekről, gombaölő szerekről lévén szó, természetesen a fuzáriumgombák szenzitivitása sokkal nagyobb, mint a rhizobium-baktériumoké.

A fungicidhatásokat átlagolva a vizsgált *Rhizobium*-törzsek közötti érzékenység szignifikánsan legjobban különbözött a Germisan, legkevésbé a Cuprox és a Captan esetében. A *Fusarium*-fajok közötti érzékenység viszont legjobban a Spergon, a Cuprox és a Thiuram esetében, legkevésbé pedig a Falisan és Germisan esetében különbözött. A *Fusarium*-fajokra átlagosan legkevésbé ható Spergon és Cuprox között nem lehetett szignifikáns különbséget kimutatni.

Az 5. táblázatban feltüntetett átlag variációs koefficiensek között viszont szignifikáns különbségeket kaptunk.

5. táblázat

***Rhizobium*-törzsek fungicidérzékenysége**

Variációs koefficiensek	Sp	C	Fu	Co	T	Fa	G	Py
V	75,99	40,49	44,58	67,61	37,03	18,65	19,47	43,15
s	31,73	13,84	14,45	41,63	23,28	9,82	11,75	13,57
v	41,75	34,17	32,40	61,58	62,87	52,65	60,37	31,44

Mivel azonban ezeket következetesen azonos módszerrel számoltuk, ezért a különbségek csak abból eredhetnek, hogy a szerek a magvakat különböző módon borítják be. Ennek az alapján a legegyszerűsebb tapadást a két leggyengébb hatású szer esetében a Cuproxnál (az esetek 33%-ban) és a Spergonnál (az esetek 46,2%-ában) találtuk. A legegyszerűsebbnek pedig (az esetek 33—33%-ában) a Germisan és a Falisan, a két legerősebb gátló hatású szer bizonyult. A gátló hatás mértéke és a tapadás mértéke között tehát valószínűen pozitív korreláció van.

Összefoglalás

Az Egyesült Államokban kinemesített *Coronilla varia* L. (tarka koronafürt) hazai eredményes termesztéséhez kapcsolódó mikrobiológiai (rhizobiológiai) vizsgálatokban vetünk részt. *Rhizobium*-törzseket izoláltunk különböző talajtípusokban előforduló, és különböző kísérleti kezelésekből termesztett *Coronilla varia* vadon élő és kultúr egyedeinek gyökér-

gumóiból. 15 törzs tiszta tenyészetével fungicidérzékenységi vizsgálatokat végeztünk. Munkánk eredményeit, az azokból levont következtetéseket a következőkben összegezhettük:

1. A tanulmányozott nyolc fungicid közül a Hg-tartalmú Germisan és Falisan fejtette ki a legnagyobb gátló hatást mind a *Rhizobium*okra, mind a koronafürtön potenciális kórokozónak tekinthető 15 *Fusarium*-faj reprezentánsaira. A *Fusarium*-gombák sokkal érzékenyebbek voltak a fungicidekkel szemben, mint a „nem célzott, nem pusztítandó” *Rhizobium*ok.

2. Laboratóriumi vizsgálatok alapján oltással egybekötött koronafürt-magcsávázásra — a *Rhizobium*- és *Fusarium*-törzsekre kifejtett gátló hatásuk mértéke szerint — a vizsgált 8 fungicid közül a Phygon és a Fundazol használata javasolható.

3. A két törzscsoport reprezentánsaira kifejtett gátló hatás mértéke és az alkalmazott fungicidek maghoz való tapadásának mértéke között pozitív korreláció van.

Irodalom

- [1] COLE, H. & MCKEE, G. W.: A storage decay of crownvetch (*Coronilla varia*) „Crowns” caused by *Fusarium roseum* and its control by fungicide dip treatments. *Plant Disease Reporter*. **51**. 820—822. 1967.
- [2] COPE, W. A. & SHERWOOD, R. T.: Crownvetch resistance to root-knot nematodes. *Crop. Sci.* **5**. 97. 1965.
- [3] DUDECK, A. E.: Crownvetch performance in Nebraska. 2nd Crownvetch Symposium. 38—44. Pennsylv. State Univ. 1968.
- [4] GRAHAM, J. H. & ZIEDERS, K. E.: Diseases of crownvetch (*Coronilla varia*). *Plant Disease Reporter*. **41**. 925. 1957.
- [5] HAWK, V. B. & SHRADER, W. D.: Soil factors affecting crownvetch adaptation. *J. Soil Water Conserv. (USA)* **19**. 187—190. 1964.
- [6] HOFER, A. W.: Selective action of fungicides on *Rhizobium*. *Soil Sci.* **86**. 282—286. 1958.
- [7] KECSKÉS M. & VINCENT, J. M.: Néhány fungicid hatása a *Rhizobium leguminosarum* sp.-re. I. Laboratóriumi vizsgálatok. *Agrokémia és Talajtan*. **18**. 57—70. 1969.
- [8] KECSKÉS M.: Xenogén anyagok, mikroorganizmusok és magasabbrendű növények közötti kölcsönhatások talajmikrobiológiai értékelése. Akadémiai doktori értekezés és tézisei. Budapest. pp. 225 és 22. 1976.
- [9] MCNEW, G. L.: Effect of seed treatment on the stand and yield of peas. *Canner*. **92**. (6) 56—62. 1941.
- [10] MCNEW, G. L. & HOFER, A. W.: Should chemically treated pea seed be inoculated? *Canner*. **94**. (19) 11—12. 1942.
- [11] SVÁB J.: Biometriai módszerek a mezőgazdasági kutatásban. Mezőgazd. Kiadó. Budapest. 1967.
- [12] WHELLER, A. G.: Phytopagous arthropoda fauna of crownvetch in Pennsylvania. *The Canad. Entomologist*. **106**. 897—908. 1974.
- [13] WILSON, J.: Crownvetch in great plains. 2nd Crownvetch Symposium. 67—72. Pennsylv. State Univ. 1968.